

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 2014, Αρ. 2 (2014)

Σύγχρονες αναζητήσεις της Ειδικής Αγωγής στην Ελλάδα: Πρακτικά 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου Επιστημών Εκπαίδευσης

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ Π.Τ.Δ.Ε.
ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

4^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας
20-22 ΙΟΥΝΙΟΥ 2014

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2016

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Παπαδόπουλος Γιάννης

Πολυχρονοπούλου Σταυρούλα

Μισασιτά Αγγελική

ISSN: 2529-1157

ΑΘΗΝΑ

**Μορφές διαδικτυακής παρενόχλησης
(διαδικτυακή αποπλάνηση και παιδική
πορνογραφία): προτάσεις αντιμετώπισης**

Ανδρονίκη Γάκη, Αλέξανδρος-Σταμάτιος Αντωνίου

doi: [10.12681/edusc.414](https://doi.org/10.12681/edusc.414)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Γάκη Α., & Αντωνίου Α.-Σ. (2016). Μορφές διαδικτυακής παρενόχλησης (διαδικτυακή αποπλάνηση και παιδική πορνογραφία): προτάσεις αντιμετώπισης. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 2014(2), 683–692. <https://doi.org/10.12681/edusc.414>

Μορφές διαδικτυακής παρενόχλησης
(διαδικτυακή αποπλάνηση και παιδική πορνογραφία):
προτάσεις αντιμετώπισης

Αλέξανδρος-Σταμάτιος Αντωνίου
Επικ. Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε.- ΕΚΠΑ,
as_antoniou@primedu.uoa.gr

Γάκη Ανδρονίκη
Εκπαιδευτικός, M.Sc Συμβουλευτικής,
andagaki@primedu.uoa.gr

Περίληψη

Στόχος του κεφαλαίου αυτού είναι να παρουσιάσει τον λανθασμένο χειρισμό του διαδικτύου από τους εφήβους και τις συνέπειες αυτού του λανθασμένου χειρισμού, οι οποίες έχουν αυξηθεί τις τελευταίες δεκαετίες. Η προβληματική χρήση του έχει συνδεθεί με αρνητικές επιπτώσεις στη συμπεριφορά και τη γενικότερη ψυχική υγεία και ευεξία σε έναν ή και περισσότερους τομείς της ζωής του εφήβου. Προκειμένου ο νέος να περιορίσει τη μοναξιά και τις δυσκολίες της κοινωνικής προσαρμογής, επιλέγει ως λύση τις online δραστηριότητες μέσω διαφόρων ιστοτόπων κοινωνικής δικτύωσης, το οποίο όμως δεν επιτυγχάνεται, τουλάχιστον σε ένα υγιές επίπεδο. Αντίθετα, συχνά παιδιά και έφηβοι καθίστανται θύματα της επικίνδυνης συμπεριφοράς ανθρώπων που δεν διστάζουν να τα εκμεταλλευτούν. Τα δύο πιο συχνά ορατά προβλήματα που αντιμετωπίζουν παιδιά και έφηβοι χρήστες του διαδικτύου είναι η σεξουαλική κακοποίηση και η παιδική πορνογραφία. Αρχικά, ο δράστης επιδιώκει να καλλιεργήσει κλίμα εμπιστοσύνης και εχεμύθειας και ακολούθως χρησιμοποιεί πορνογραφικό υλικό για να αποπλανήσει τον έφηβο. Απαιτείται, λοιπόν, στράτευση όλων των φορέων –των γονέων, του σχολείου, της πολιτείας με την κατάλληλη νομοθεσία, της αστυνομίας και των κατάλληλων προγραμματιστών για να τον εντοπισμό υλικού– με σκοπό προπάντων να προληφθεί η οποιαδήποτε κατάσταση απειλεί τα παιδιά στον κυβερνοχώρο αλλά και να αντιμετωπιστεί εν γένει το φαινόμενο.

Λέξεις-κλειδιά: διαδίκτυο, έφηβος, σεξουαλική κακοποίηση, παιδική πορνογραφία, πρόληψη

Abstract

The aim of this chapter is to present evidence on the incorrect use of the internet by adolescents and its consequences which have risen in recent decades. The inappropriate use of the internet has been associated with negative effects on behavior, overall mental health and well-being in one or more areas of the adolescents' life. In order for teenagers to cope with loneliness and difficulties in social adjustment, they select online activities through various social networking sites; however, this is often ineffective, at least not at a healthy level. Instead, teenagers often become victims of the dangerous behavior of other people who do not hesitate to take advantage of them. The two most commonly visible problems that children and adolescent internet users face are sexual abuse and child pornography. Initially, the perpetrator seeks to foster trust and confidence and then uses pornography to seduce teenagers. Therefore, it is critical that all stakeholders –parents, school, the State with an appropriate legislation, the police and programmers– are involved in order to prevent in early intervene any situation which threatens children in the cyberspace.

Keywords: internet, adolescent, sexual abuse, child pornography, prevention

Το διαδίκτυο σήμερα

Η ανάπτυξη που έχει γνωρίσει ο χώρος της τεχνολογίας και της πληροφορικής τις τελευταίες δεκαετίες είναι αναμφισβήτητη, γεγονός που συνεπάγεται και την αναγνώριση του διαδικτύου ως ένα απαραίτητο εργαλείο και συμπλήρωμα στην εκπαίδευση, το χώρο των επιχειρήσεων, την αγορά εργασίας, την ανάπτυξη και διατήρηση διαπροσωπικών σχέσεων (Tufekci, 2008). Οι δυνατότητες πρόσβασης στη γνώση και την πληροφόρηση, οι ευκαιρίες στην επικοινωνία και την ψυχαγωγία, καθώς και το χαμηλό κόστος για την εξασφάλιση του εξοπλισμού καθιστούν το διαδίκτυο πλέον αναγκαίο για όλες σχεδόν τις εκφάνσεις της καθημερινότητάς μας (Bargh & McKenna, 2003. Davidson, & Gottschalk, 2011).

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι έρευνες έχουν δείξει πως τα παιδιά έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο τόσο στο σπίτι όσο και στο σχολείο, ενώ για αρκετή ώρα «πλοηγούνται» στον παγκόσμιο ιστό χωρίς επίβλεψη (Newburger, 2001. Statistics Canada, 2004). Σε σχετική μελέτη που έγινε στο Ηνωμένο Βασίλειο έδειξε ότι το 36% των παιδιών τακτικών χρηστών του διαδικτύου δεν είχαν λάβει καμία οδηγία για ασφαλή χρήση του (Dombrowski, Gischlar, & Durst, 2007). Επιπλέον, βρέθηκε, σύμφωνα με το Εθνικό Κέντρο Ερευνών της Μ. Βρετανίας, ότι το 25% των παιδιών χρησιμοποιούν το διαδίκτυο πριν την ηλικία των 6 ετών, ενώ το 33% έχουν αναπτύξει διάλογο μέσα από chat rooms με ανθρώπους που δεν γνώριζαν και οι οποίοι ήταν 5 χρόνια μεγαλύτεροι (Viadero, 2005).

Έτσι, ενώ αναλογιζόμαστε ότι η χρήση των λειτουργιών που προσφέρει η τεχνολογία μπορεί να αποτελέσει λύση για πολλές αγκυλώσεις, αλλά και να προσφέρει σημαντικές δυνατότητες σε ένα συνετό χρήστη (Gottschalk, 2011), ωστόσο γίνεται συχνά κατάχρηση ή λανθασμένη χρήση αυτών των δυνατοτήτων σε όλα τα επίπεδα, και πρωτίστως σε αυτόν της διαπροσωπικής επικοινωνίας. Συγκεκριμένα, η επικοινωνία μέσω διαδικτύου παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα της άμεσης αλληλεπίδρασης με τη βοήθεια ενός μαζικού μέσου. Αυτό σημαίνει ότι οι χρήστες δεν διστάζουν να αποκαλύπτουν προσωπικά τους στοιχεία, παγιδευμένοι όμως στην πεποίθηση ότι δήθεν προστατεύονται από την ασφάλεια της οθόνης (Kraut, Kiesler, Boneva, Cummings, Helgeson, & Crawford, 2002), ενώ στην κοινωνική τους αλληλεπίδραση είναι αντικοινωνικοί ή μοναχικοί (Donchi & Moore, 2004).

Η δυνατότητα εύκολης πρόσβασης σε ποικίλο υλικό, δυστυχώς, δίνει την ευκαιρία σε χρήστες χωρίς ηθικούς φραγμούς και περιορισμούς να κυκλοφορήσουν ακατάλληλο υλικό προορισμένο, κατά κύριο λόγο, για νεαρές ηλικίες, χωρίς κανένα έλεγχο (Campbell, 2005. Wells, Finkelhor, Wolak, & Mitchell, 2004). Πληροφόρηση και οπτικό υλικό για απαγορευμένα θέματα, όπως ναρκωτικά, αλκοόλ, όπλα, τζόγος δεν ελέγχονται από κανέναν (Berson, 2003) δεδομένου επίσης ότι όσοι αναρτούν τέτοιο περιεχόμενο δεν έχουν πάντα καλές προθέσεις. Μεταξύ αυτών, εντοπίζεται και ένα σημαντικό ποσοστό παιδόφιλων, αλλά και ανθρώπων γενικότερα που έχουν ως στόχο να εκφοβίσουν και να εκμεταλλευτούν την αφέλεια των παιδιών (Davidson & Gottschalk, 2011).

Η «ελευθερία» που προσφέρει ο διαδικτυακός χώρος απελευθερώνει τους νέους από τις όποιες αναστολές τους, με αποτέλεσμα να επισκέπτονται αρκετά συχνά chatrooms, να συζητούν με αγνώστους, να συνάπτουν διαδικτυακούς φίλους, χωρίς να αντιλαμβάνονται τον κίνδυνο στο πραγματικό του μέγεθος. Επιπλέον, το ότι δεν αποδίδουν τη δέουσα προσοχή και σημασία στο όλο γεγονός ωθεί ορισμένους να εκμεταλλευτούν την αφέλεια του νέου και να λειτουργήσουν εις βάρος του εκφοβίζοντάς τον, παρενοχλώντας τον σεξουαλικά και γενικότερα εκθέτοντάς τον σε κίνδυνο που δεν συνειδητοποιεί αρχικά (Berson, 2003). Συνεπώς, η κακή χρήση του διαδικτύου μπορεί να πάρει τη μορφή δύο δυστυχώς συνηθισμένων προβλημάτων: της διαδικτυακής αποπλάνησης και της παιδικής πορνογραφίας.

Διαδικτυακή αποπλάνηση

Ως διαδικτυακή αποπλάνηση, ή διεθνώς grooming, εννοούμε την προσπάθεια του ενήλικα να αποπλανήσει τον ανήλικο χρήστη του διαδικτύου, εφόσον πρώτα έχει φροντίσει να δημιουργήσει μια σχέση εμπιστοσύνης, εχεμύθειας και μυστικότητας, προκειμένου να μην αποκαλύψει σε κανένα την αλήθεια (Craven, Brown, & Gilchrist, 2006). Ενώ παραδοσιακά ένας παιδόφιλος πλησίαζε το παιδί σε ένα οικείο ή φιλικό για αυτό χώρο, αντίθετα στην περίπτωση της διαδικτυακής αποπλάνησης, το περιβάλλον αυτό είναι ο κυβερνοχώρος, ενώ κάποιοι ερευνητές κρίνουν ότι ο κυβερνοχώρος μπορεί να αποτελεί τον «προθάλαμο» για την αποπλάνησή του (Schell, Martin, Hung, & Rueda, 2006).

Το γεγονός ότι το παιδί μπορεί να μην έχει οπτική επαφή με το συνομιλητή του τού δίνει τη δυνατότητα να χαλαρώσει και να ξεπεράσει τις αναστολές του, ξεκινώντας με άκακες σκέψεις και συναισθήματα και προχωρώντας σε έντονα

συναισθήματα, κριτική και απειλές (Suler, 2004). Ο δράστης εκμεταλλεύεται την ανωνυμία που του προσφέρουν οι πλατφόρμες, χωρίς να φοβάται ότι θα συλληφθεί, εφόσον πρώτα έχει κάνει την έρευνα του για να δει ποιο παιδί θα αποτελέσει το εύκολο θύμα για τους σκοπούς του (Berson, 2003).

Ένα παιδί αποφασίζει να συνομιλήσει με έναν άγνωστο στο διαδίκτυο, με σκοπό να διασκεδάσει, να δημιουργήσει νέες σχέσεις, να συναντήσει νέους ανθρώπους, να ξεπεράσει τη μοναξιά του και/ή να ικανοποιήσει την περιέργειά του (Peter, Valkenburg, & Schouten, 2006). Αυτό σημαίνει ότι αρκετά εύκολα ρισκάρει και εμπλέκεται σε μια ιδιαίτερα ριψοκίνδυνη κατάσταση (Young, Young, & Fullwood, 2007). Χωρίς να δαιμονοποιούμε το μέσο, μπορούμε να πούμε ότι προσφέρει αρκετές «ευκαιρίες» για το δράστη, ενώ ο εντοπισμός του δεν είναι τόσο εύκολος. Για το λόγο αυτό, τα τελευταία χρόνια έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις το φαινόμενο.

Όσον αφορά τον τρόπο προσέγγισης, ο δράστης φροντίζει να αναπτύξει μια σχέση διαπροσωπική, αμοιβαίας εμπιστοσύνης, προκειμένου να πείσει το παιδί να του αυτοαποκαλυφθεί (Ost, 2004). Τα κριτήρια επιλογής του επίδοξου θύματος είναι η προσβασιμότητά του, η ευκαιρία που δίνεται στο δράστη και η ευαλωτότητα του νέου. Ένα παιδί μοναχικό, απομονωμένο, χωρίς πολλούς φίλους και συναναστροφές, που έχει ανάγκη από υποστήριξη, κατανόηση και αποδοχή αποτελεί συνήθως τον εύκολο στόχο. Σαφώς, σε όλες αυτές τις ανάγκες του νέου ο δράστης εύκολα ανταποκρίνεται, για να κερδίσει την εμπιστοσύνη του. Ο τελευταίος παρακολουθεί αρκετά τις συνομιλίες των νέων στα chatrooms και επιλέγει την κατάλληλη στιγμή για να επικοινωνήσει (Staksrud, 2013). Η συνηθέστερη διαδρομή που ακολουθεί είναι: α) φιλία, β) διαμόρφωση στενότερης σχέσης, γ) αξιολόγηση του κινδύνου, δ) αποκλειστική σχέση, ε) σεξουαλικό στάδιο, στ) φαντασιακό στάδιο και ζ) αποπλάνηση (O'Connell, 2003).

Στα δύο πρώτα στάδια προσπαθεί να συγκεντρώσει πληροφορίες για το παιδί, τις συνήθειες και τα ενδιαφέροντά του, καθώς και να οικοδομήσει μια καλή σχέση μαζί του προκειμένου να το κάνει να νιώσει οικεία. Στο τρίτο στάδιο αξιολογεί την επικινδυνότητα της κατάστασης, μαθαίνοντας σε ποιο σημείο του σπιτιού βρίσκεται ο υπολογιστής και πόσα άτομα τον χρησιμοποιούν, ενώ δε διστάζει να προτρέπει το παιδί να διατηρήσουν μια σχέση αποκλειστικά ιδιωτική (O'Connell, 2002). Κατά το τέταρτο στάδιο προσπαθεί να ενθαρρύνει τη δημιουργία μιας αποκλειστικής σχέσης εμπιστοσύνης, αμοιβαιότητας και γνήσιας αλληλεπίδρασης, προτρέποντας το παιδί να απελευθερωθεί, εφόσον δεν θα έχει κάτι να φοβηθεί. Για το λόγο αυτό, συστήνεται συνήθως ως συνομήλικος με κάποιο ψευδώνυμο που δεν κινεί υποψίες. Όταν, ωστόσο, νιώσει σίγουρος αρχίζει να αποκαλύπτει την ηλικία του, όταν πλέον αυτή η πληροφορία δεν θα ακούγεται τόσο επικίνδυνη.

Ακολουθώντας αυτή τη τακτική παγιδεύει τον ανήλικο, ούτως ώστε όταν στο πέμπτο στάδιο αρχίζει πλέον να του διατυπώνει ερωτήσεις ερωτικού περιεχομένου να μην ακούγεται κάτι παράταιρο. Οι ερωτήσεις αρχικά είναι διακριτικές και ήπιες για να προχωρήσει αργότερα σε περισσότερα αποκαλυπτικές, στις οποίες θα έχει απεκδυθεί κάθε έννοια συστολής. Έτσι, ενώ στο έκτο στάδιο θα το προτρέπει να προχωρήσει στη διαδικασία της αυτοεξερεύνησης, στο έβδομο και τελευταίο, ο δράστης κατορθώνει να εμπλέξει τον ανήλικο σε μια φαντασιακή αναπαράσταση, περιγράφοντας ένα σενάριο στο οποίο ο τελευταίος συμμετέχει ενεργά. Για να το πετύχει, επιστρατεύει τη φαντασία, ως απαραίτητο εργαλείο για να δικαιολογήσει οποιαδήποτε ακραία και περισσότερα αποκαλυπτική ερώτηση. Στο στάδιο αυτό, ενδέχεται και ο ανήλικος να χάσει τον έλεγχο και να γίνει αρκετά επίμονος έως και

επιθετικός. Ωστόσο, δεν σταματά σε όλα αυτά τα στάδια να επιβεβαιώνει τη σχέση εχεμύθειας που είχε από την αρχή θεμελιώσει.

Βέβαια, ο δράστης διευκολύνεται στο στόχο του, όταν συνήθως οι γονείς του θύματος είναι ηλεκτρονικά αναλφάβητοι ή όταν δεν έχουν αντιληφθεί ή υποψιαστεί την επικινδυνότητα της χρήσης του διαδικτύου από τα παιδιά, αφήνοντάς τα χωρίς έλεγχο και εποπτεία (Davidson & Martellozzo, 2005). Από την δική τους πλευρά, τα παιδιά γνωρίζουν τους κινδύνους που ελλοχεύουν, ωστόσο δεν έχουν τη σωστή πληροφόρηση για να προστατευτούν. Βέβαια, κάποια από αυτά πιστεύουν ότι θα μπορούν να αναγνωρίσουν την ηλικία του συνομιλητή τους από το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί και επομένως δεν θα ξεγελαστούν (O'Connell, 2002).

Παιδική πορνογραφία

Μια άλλη μορφή παρενόχλησης στο διαδίκτυο αποτελεί η περίπτωση της παιδικής πορνογραφίας (child pornography), με την οποία θεωρούμε «την οπτική απεικόνιση ανηλικού με φανερά σεξουαλική συμπεριφορά». Πρόδρομο αυτής της κατάστασης αποτελούσαν οι τηλεφωνικές υπηρεσίες με ηχογραφημένα μηνύματα αντιστοίχου περιεχομένου (Schell, Martin, Hung, & Rueda, 2006). Στον ευρωπαϊκό χώρο, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει συνάψει σύμβαση η οποία αναφέρεται ρητώς και στο θέμα της παιδικής πορνογραφίας. Το άρθρο 9 της Σύμβασης ζητά από τα κράτη που την έχουν υπογράψει να ποινικοποιήσουν την παραγωγή, τη διάθεση, τη διανομή, τη μετάδοση, την προμήθεια και την κατοχή παιδικής πορνογραφίας σε σύστημα ηλεκτρονικού υπολογιστή ή ένα φορέα δεδομένων όπως ένα δίσκο. Η Σύμβαση, μολονότι αφήνει σε κάθε κράτος το περιθώριο καθορισμού της τιμωρίας του δράστη, ωστόσο το άρθρο 13 προβλέπει ποινές αποτελεσματικές, ανάλογες με το αδίκημα και σε κάθε περίπτωση αποτρεπτικού χαρακτήρα (Williams, 2003). Στο δεύτερο μέρος της Σύμβασης προβλέπεται η εφαρμογή της απαραίτητης διαδικασίας προκειμένου να παταχθεί το έγκλημα.

Και στην περίπτωση αυτή, οι δυνατότητες για εύκολη πρόσβαση σε υλικό, το χαμηλό κόστος και η ανωνυμία που προσφέρει το διαδίκτυο επιτρέπει στον καθένα να κυκλοφορεί ανεξέλεγκτα κάθε είδους υλικό (Cooper, 2002). Επιπλέον, η δυνατότητα ανταλλαγής πολύ προσωπικών πληροφοριών χωρίς την ανάγκη να λογοδοτεί κανείς αποτελεί έναν ακόμη ενθαρρυντικό παράγοντα (Davidson & Gottschalk, 2011). Η αλήθεια είναι ότι ο έφηβος δεν θα δυσκολευτεί ιδιαίτερα να εντοπίσει το διάχυτο πορνογραφικό υλικό που κυκλοφορεί στο διαδίκτυο. Δυστυχώς, ο νέος μπορεί να εκτεθεί σε ακατάλληλο υλικό είτε ενεργεί συνειδητά και ψάχνει πληροφορίες, είτε ακόμη και χωρίς να προβεί σε κάποια σκόπιμη ενέργεια. Αυτό γίνεται γιατί συχνά δέχεται στο ηλεκτρονικό του ταχυδρομείο ανεπιθύμητα μηνύματα (spam), είτε υλικό από προωθημένα μηνύματα μέσω φίλων είτε ακόμη και υλικό που του στέλνεται μέσω διαφημίσεων.

Συνηθέστερα όσοι αναζητούν πορνογραφικό υλικό στο διαδίκτυο τοποθετούνται σε έναν από τους τρεις τύπους: α) όσοι γενικά συλλέγουν πορνογραφικό υλικό, β) όσοι εντοπίζουν κατά βάση παιδικό πορνογραφικό υλικό και γ) όσοι αναζητούν άσεμνες φωτογραφίες παιδιών (Sullivan & Beech, 2004). Βέβαια, η έλλειψη οργανωμένης προσπάθειας ώστε να αντιμετωπιστεί το θέμα με αποτελεσματικότητα λειτουργεί ως τροχοπέδη για την ουσιαστική πάταξή του. Επίσης, η ποσότητα του πορνογραφικού υλικού που κυκλοφορεί είναι τόσο μεγάλη με αποτέλεσμα να έχει αυξηθεί σημαντικά ο φόρτος εργασίας που προσφέρουν οι υπηρεσίες για τον εντοπισμό του ακατάλληλου υλικού και τη γενικότερη τήρηση του

νόμου επ' αυτού. Επιπροσθέτως, η αστυνομία θεωρεί ότι τα περισσότερα παιδιά στα οποία ανήκουν οι άσεμνες φωτογραφίες που κυκλοφορούν έχουν προηγουμένως κακοποιηθεί (Davidson & Martellozzo, 2005).

Αν και μεταξύ παιδοφιλίας και παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο υπάρχει διαφορά, ωστόσο εντοπίζονται και κοινά στοιχεία. Σαφέστατα, εγείρεται το ερώτημα κατά πόσο ο παιδόφιλος που χρησιμοποιεί το διαδίκτυο και συλλέγει πορνογραφικό υλικό περιορίζεται αποκλειστικά σε «πιο θεωρητικές πρακτικές». Οι σχετικές έρευνες εκφράζουν διάφορες απόψεις επί του θέματος. Υποστηρίζεται, δηλαδή, ότι η παιδική πορνογραφία ενδέχεται να λειτουργήσει «κατευναστικά» για έναν παιδόφιλο και δεν είναι απαραίτητο να καταλήξει σε επαφή (Quayle & Taylor 2002). Από την άλλη πλευρά, υπάρχει και η άποψη που υποστηρίζει ότι περισσότερο η παιδική πορνογραφία αποτελεί έναν προγνωστικό παράγοντα παιδοφιλίας και δε συνεπάγεται απαραίτητα σεξουαλική παρενόχληση (Seto, Cantor, & Blanchard, 2006).

Μολονότι το ένα γεγονός δεν συνεπάγεται το άλλο, ωστόσο οι έρευνες υποστηρίζουν ότι το 80% των ατόμων που αγοράζουν πορνογραφικό υλικό είναι και ενεργοί παιδόφιλοι. Οι ειδικοί στο χώρο σχολιάζουν ότι το σεξ στον κυβερνοχώρο αποτελεί μια μορφή ψυχοπαθολογίας, ένα σύμπτωμα νευρωτικής, καταναγκαστικής συμπεριφοράς που οδηγεί τελικά σε εθισμό. Συνεπώς, ο ενήλικας δράστης φαίνεται ότι όσο περισσότερο εκτίθεται και προμηθεύεται πορνογραφικό υλικό τόσο περισσότερο επιδιώκει να συνεχίσει αυτή την τακτική (Schell, Martin, Hung, & Rueda, 2006).

Αναντίρρητα, η έντονη και διαρκής έκθεση σε τέτοιου είδους υλικό εγκυμονεί κινδύνους και συνδέεται με τη διάπραξη σεξουαλικών αδικημάτων (Vega, & Malamuth, 2007). Συνακόλουθα, σχετίζεται με τις φαντασιώσεις βιασμού, την πεποίθηση για το βιασμό ότι δεν συνιστά παρέκκλιση αλλά τίθεται επί τη βάση του ότι το θύμα προκάλεσε το δράστη και με τη συμπεριφορά του συναίνεσε τελικά στην πράξη (Oddone-Paolucci, Genuis, & Violato, 2000). Αντίθετα, η έκθεση σε πορνογραφικό υλικό φαίνεται ότι αυξάνει την επιθετική συμπεριφορά όσων επισκέπτονται ιστοσελίδες με αντίστοιχο υλικό (Malamuth, Addison, & Koss, 2000).

Όσον αφορά τη σύνδεση της χρήσης και κυκλοφορίας πορνογραφικού υλικού με τη σεξουαλική κακοποίηση, έχει βρεθεί ότι η έντονη έκθεση συνδέεται με αυξημένη προδιάθεση για βιασμό, ενώ η χρήση του επηρεάζει και διαμορφώνει τη σεξουαλική συμπεριφορά των ανδρών, καθώς επίσης αυξάνει την επιθετικότητα στις σχέσεις τους με το άλλο φύλο σε σημείο ώστε να οδηγεί σε κακοποίηση (Dines & Jensen, 2004). Τέλος, τα παιδιά που εκτίθενται σε πορνογραφικό υλικό βιώνουν αρνητικά συναισθήματα, νιώθουν ιδιαίτερα έντονα συμπτώματα στρες, και για το λόγο αυτό φοβούνται να αναφέρουν το γεγονός σε ένα ενήλικα, καθώς ο τελευταίος συνήθως το αγνοεί (Finkelhor, Mitchell, & Wolak 2000).

Προτάσεις για την αποφυγή της παιδικής πορνογραφίας και της διαδικτυακής αποπλάνησης

Εύλογα εξάγεται το συμπέρασμα ότι η προαναφερθείσα κατάσταση δημιουργεί την ανάγκη ανάπτυξης ανοιχτού διαλόγου για τις μεθόδους και τις

τακτικές που οφείλουμε όλοι να εφαρμόσουμε προκειμένου να προστατεύσουμε τα παιδιά και τους εφήβους από τους άμεσους κινδύνους της διαδικτυακής αποπλάνησης και της παιδικής πορνογραφίας. Για να μπορέσουμε να δράσουμε αποτελεσματικά, χρειάζεται να αναλογιστούμε πόσο εύκολη είναι η έκθεση ενός παιδιού στους κινδύνους του διαδικτύου. Ουσιαστικά, αυτό που χρειάζεται πρωτίστως να γίνει είναι να εκπαιδευτούν τα παιδιά ώστε να μάθουν να διαχειρίζονται με το σωστό τρόπο τις δυνατότητες που τους προσφέρει το διαδίκτυο (Thornburgh & Lin, 2004).

Κατ' αρχάς, θα πρέπει να υπάρξει μέριμνα από την πλευρά των γονέων, ώστε να εδραιωθεί ανάμεσα σε εκείνους και το παιδί μια σχέση εμπιστοσύνης, προκειμένου το τελευταίο να συζητάει απευθείας και αμέσως μαζί τους και να προσπαθεί να εξηγήει τις τυχόν απορίες του με τη βοήθεια των γονέων του και όχι μέσω άγνωστων προσώπων. Οι γονείς χρειάζεται να είναι δοτικοί και υποστηρικτικοί με το παιδί, να δείχνουν κατανόηση στις ανάγκες και τα προβλήματά του, ώστε να μην αναζητά αλλού καταφύγιο και επικοινωνία. Είναι σημαντικό να νιώσουν ότι υπάρχει γύρω τους ένα κοινωνικό δίκτυο υποστήριξης από γονείς και φίλους, που θα μπορέσουν να το αφογκραστούν και να το καταλάβουν (Williams, Elliott, & Beech, 2013).

Ακόμη, είναι αναγκαίο οι γονείς να συζητούν με το παιδί για τους κινδύνους και τις παγίδες που ελλοχεύουν στο διαδίκτυο και από τις οποίες κάποιος αφελής ή καλοπροαίρετος μπορεί να παραπλανηθεί. Το παιδί θα πρέπει να συνειδητοποιήσει την κατάσταση και να μάθει να προστατεύεται, δεδομένου ότι μπορεί να κάνει χρήση και ενός υπολογιστή που δεν έχει προστασία, όπως σε ένα internet café (McCracken, 2005). Επιπροσθέτως, χρειάζεται οι γονείς να γνωρίζουν τους διαδικτυακούς φίλους των παιδιών τους, να γνωρίζουν τι είδους χρήση του διαδικτύου κάνουν, ενώ για μικρές ηλικίες ο υπολογιστής θα πρέπει να βρίσκεται σε κάποιο κοινόχρηστο και άμεσα προσβάσιμο σε όλους δωμάτιο (Dombrowski, & Gischlar, 2005. Whittle, Hamilton-Giachritsis, Beech, & Collings, 2013).

Επιπλέον, απαραίτητο κρίνεται να γνωρίζουν και οι ίδιοι τον τρόπο που λειτουργεί το διαδίκτυο και να μην παραμένουν ηλεκτρονικά αναλφάβητοι, διότι έτσι θα είναι πολύ δύσκολο να εποπτεύσουν και να προστατεύσουν το παιδί τους. Στα πλαίσια αυτά θα μπορούσε η τεχνολογία να λειτουργήσει επικουρικά, καθώς θα είναι ασφαλέστερο να εγκατασταθούν προγράμματα προστασίας, «αντιβιοτικά» προγράμματα, φίλτρα στο λογισμικό που θα εμποδίζουν σε ακατάλληλο υλικό να παρεισφρέει (Dombrowski, Gischlar, & Durst, 2007). Συνακολούθως, και το σχολείο θα μπορούσε να συμβάλλει υποστηρικτικά προς την κατεύθυνση αυτή εξηγώντας στο παιδί την υγιή σχέση που είναι δυνατόν να αναπτύξει με το διαδίκτυο. Και βεβαίως, σε κάθε περίπτωση δεν χρειάζεται να τρομοκρατηθούν τα παιδιά, αλλά να ενημερωθούν από κάθε άποψη για πιθανούς κινδύνους που προέρχονται από την απερίσκεπτη και επιπόλαιη χρήση του διαδικτύου (Davidson, & Gottschalk, 2011).

Για το σκοπό αυτό, απαραίτητη κρίνεται και η συνδρομή της πολιτείας, η οποία μπορεί να κοινοποιήσει με κάθε τρόπο το όλο θέμα και να προχωρήσει σε έγκυρη και λεπτομερή ενημέρωση των πολιτών. Μπορεί, δηλαδή, να οργανώσει προγράμματα κοινωνικής ευαισθητοποίησης στα πλαίσια συνεργασίας και με άλλους φορείς, η οποία ενδεχομένως εξασφαλίσει και σχετική χρηματοδότηση (Berson, 2003). Ιδιαίτερο δε ρόλο μπορεί να δοθεί και στην ομάδα δίωξης ηλεκτρονικού εγκλήματος, η οποία έχει αποδειχθεί σε πολλές περιπτώσεις ότι κινείται έμπρακτα και αποτελεσματικά προς την πάταξη του κοινωνικού αυτού φαινομένου (Wells, Finkelhor, Wolak, & Mitchell, 2007. Schell, Martin, Hung, & Rueda, 2006). Επιστέγασμα ως προς αυτό θα αποτελέσει η ύπαρξη ενός ασφαλούς και ισχυρού νομοθετικού πλαισίου το οποίο ρητά θα προστατεύει το παιδί και θα κολάζει τον

κάθε δράστη. Κλείνοντας, είναι ενδεικτικό να αναφερθεί ότι η Μεγάλη Βρετανία συμπεριέλαβε στη νομοθεσία της σχετική αναφορά το 2003, ενώ η Νορβηγία το 2007, η οποία μάλιστα θεωρεί αξιόποινη πράξη ακόμη και το σχεδιασμό ή την πρόθεση εκτέλεσης αυτής (Staksrud, 2013).

Βιβλιογραφικές παραπομπές

- Bargh, J. A., & McKenna, K. Y. A. (2003). The internet and social life. *Annual Review of Psychology*, 55, 573-590.
- Berson, I. R. (2003). Grooming cybervictims: The psychosocial effects of online exploitation for youth. *Journal of School Violence*, 2(1), 5-18.
- Campbell, M.A. (2005). Cyber bullying: An old problem in a new guise?. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 15(1), 68-76.
- Craven, S., Brown, S., & Gilchrist, E. (2006). Sexual grooming of children: Review of literature and theoretical considerations. *Journal of Sexual Aggression* 12(3), 287-299.
- Cooper, A. (Ed.) (2002). *Sex and the internet: a guidebook for clinicians*. New York: Brunner-Routledge.
- Davidson, J., & Gottschalk, P. (2011). Characteristics of the internet for criminal child sexual abuse by online groomers. *Criminal Justice Studies*, 24(1), 23-36.
- Davidson, J., & Martellozzo, E. (2005). Protecting children from sex offenders online: when strangers become 'virtual friends'. *School of Social Sciences, Humanities & Languages*. Retrieved 19th June 2013 from: http://www.oii.ox.ac.uk/microsites/cybersafety/extensions/pdfs/papers/julia_davidson.pdf
- Davidson, J., Martellozzo, E., & Lorenz, M. (2009). *Evaluation of CEOP Thinkuknow internet safety programme and exploration of young people's internet safety knowledge*. Kingston, UK: Centre for Abuse & Trauma Studies.
- Dines G., & Jensen, R. (2004). *Pornography and Media: Toward a more critical analysis*. In *Sexualities: Identity, behavior, and society*, ed. M. S. Kimmel and R. F. Plante. New York: Oxford University Press.
- Dombrowski, S.C., Gischlar, K.L., & Durst, T. (2007). Safeguarding young people from cyber pornography and cyber sexual predation: A major dilemma of the internet. *Child Abuse Review*, 16, 153-170.
- Donchi, L., & Moore, S. (2004). It's a boy thing: The role of the Internet in young people's psychological wellbeing. *Behaviour Change*, 21, 76-89.

- Finkelhor, D., Mitchell, K., & Wolak, J. (2000). *Online victimization: A report on the nation's youth*. National Center for Missing & Exploited Children. www.unh.edu/ccrc/Youth_Internet_info_page.html viewed June 2013.
- Gottschalk, P. (2011). A dark side of computing and information sciences: characteristics of online groomers. *Journal of Emerging Trends in Computing and Information Sciences*, 2(9), 447-455.
- Kraut, R., Kiesler, A., Boneva, B., Cummings, J., Helgeson, V., & Crawford, A. (2002). *Internet paradox revisited*. *Journal of Social Issues*, 58, 49-74.
- Malamuth, N., Addison, T., & Koss, J. (2000). Pornography and sexual aggression: Are there reliable effects and can we understand them? *Annual Review of Sex Research*, 11, 26-94.
- McCraken, H. (2005). Rule one: they're our machines. *PC World*, 23, 17.
- Newburger, E. (2001). *Home computers and Internet use in the United States: August 2000*. Retrieved March 29, 2005, from <http://www.census.gov/prod/2001pubs/p23-207.pdf>
- O'Connell, R. (2003). *A Typology of Cybersexploitation and On-Line Grooming Practices*. Retrieved 14 June 2013 (http://netsafe.org.nz/Doc_Library/racheloconnell1.pdf)
- O'Connell, R. (2002). *Be somebody else but be yourself at all times: Degrees of identity deception in chatrooms*. Retrieved 6 July 2013 www.once.uclan.ac.uk/print/deception_print.htm
- Oddone-Paolucci, E., Genuis, M., & Violato, C. (2000). *The changing family and child development*. Aldershot: Ashgate.
- Ost, S. (2004). Getting to grips with sexual grooming? The new offense under the sexual offenses Act 2003. *Journal of Social Welfare and Family Law*, 26(2), 147-159.
- Peter, J., Valkenburg, P. M., & Schouten, A. P. (2006). Characteristics and motives of adolescents talking with strangers on the internet. *Cyberpsychology & Behavior*, 9, 526-530.
- Quayle, E., & Taylor, M. (2002). Child pornography and the internet: Perpetuating a cycle of abuse. *Deviant Behavior*, 23(4), 331-362.
- Schell, B. H., Martin M.V., Hung, P.C.K., & Rueda, L. (2006). Cyber child pornography: A review paper of the social and legal issues and remedies- and a proposed technological solution. *Aggression and Violent Behavior*, 12, 45-63.
- Seto, M. C., Cantor, J. M., & Blanchard, R. (2006). Child pornography offenses are a valid diagnostic indicator of pedophilia. *Journal of Abnormal Psychology*, 115(3), 610-615.
- Staksrud, E. (2013). Online grooming legislation: Knee-jerk regulation? *European*

Journal of Communication 2013, 28(2), 152-167.

Statistics Canada (2004). *Information and communications technologies in schools survey*. Retrieved August 5, 2004, from <http://www.statcan.ca/Daily/English/040610/d040610b.htm>

Suler, J. (2004). The online disinhibition effect. *CyberPsychology & Behavior* 7, 321-326.

Sullivan, J., & Beech, A. (2004). Assessing internet offenders. In M. Calder (Ed.) *Child sexual abuse and the internet: Tackling the new frontier* (pp. 69-83). Dorset, UK: Russell House Publishing Ltd.

Thornburgh, D., & Lin, H. (2004). Youth, pornography, and the Internet. *Issues in Science and Technology*, 20, 43-48.

Tufekci, Z. (2008). Grooming, gossip, Facebook and MySpace: What can we learn about these sites from those who won't assimilate? *Information, Communication & Society*, 11(4), 544-564.

Vega, V., & Malamuth, N. M. (2007). Predicting sexual aggression: The role of pornography in the context of general and specific risk factors. *Aggressive Behavior*, 33, 104-117.

Viadero, D. (2005). High tech preschoolers. *Education Week*, 24, 9.

Wells, M., Finkelhor, D., Wolak, J., & Mitchell, K. J. (2007). Defining child pornography: Law enforcement dilemmas in investigations of internet child pornography possession. *Police Practice and Research*, 8(3), 269-282.

Wells, M., Finkelhor, D., Wolak, J., & Mitchell, K. (2004). Law enforcement challenges in Internet child pornography crimes. *Sex Offender Law Report*, 5, 37-52.

Young, A., Young, A., & Fullwood, H. (2007). Adolescent online victimization. *The Prevention Researcher*, 14, 8-9.

Williams, K. S. (2003). Controlling internet child pornography and protecting the child. *Information & Communication Technology Law*, 12(1), 3-24.

Williams, R., Elliott, I. A., & Beech, A. R. (2013). Identifying sexual grooming themes used by internet sex offenders. *Deviant Behavior*, 34, 135-152.